

ASPECTS OF GEORGIAN NUTS
COMPETITIVENESS

Ketevan Tsomaia

SUMMARY

The article describes the competitiveness of Georgian nuts and its diverse aspects. It determines the place of Georgian nut in the world market; demonstrates the farmers' mistaken attitude of producing nuts and highlights those relevant fields that need to be developed in order to gain competitive advantage and increase the export of Georgian nuts. Furthermore, the statistical data about nuts export dynamics from 2009 till 2016 is analyzed on the basis of National Statistics Office of Georgia. Apart from this, according to the facts provided in the article, it revealed that the quality and quantity play very crucial role in determining the price of the nuts on the global market.

Thus, developing the scales economy turns to be one of the most important aspects in the nuts industry to obtain competitive export price. In addition, Georgian nuts should meet strict European market standards and the Government should pay attention to sustainable development of the sector.

Key words: Nuts Industry, Competitiveness of Georgian nuts, Scales Economy.

საკვანძო სიტყვები: თხილის მრეწელობა, ქართული თხილის კონკურენტუნარიანობა, მსხვილი წარმოება.

პირითადი ტექსტი

უკვე წლებია, რაც სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით, ქართული თხილი ათი უმსხვილესი საექსპორტო სასაქონლო ჯგუფის ნაწილია. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით ქვეყანაში წარმოებული თხილის რაოდენობა 2014 წლისათვის თითქმის 40 ათას ტონას უტოლდებოდა, მაშინ როცა წინა წლებში თხილის წარმოება საშუალოდ 25 ათასი ტონა იყო. მსოფლიო კაკლოვანი კულტურებისა და მშრალი თხილის კონგრესის (World Nuts and Dried Fruit Congress) ანგარიშის თანახმად, 2012 წელს საქართველო თხილის მწარმოებელ ქვეყანათა რეიტინგში მეხუთე ადგილს იკავებდა თურქეთის, იტალიის, აშშ-სა და აზერბაიჯანის შემდეგ. 2013 წლისათვის დაწინაურდა და აზერბაიჯანს გაუსწრო, 2014-2015 წლებისთვის კი მოწინავე, მესამე ადგილზე გადმოინაცვლა, თურქეთისა და იტალიის შემდეგ. რაც შეეხება საქსპორტო მონაცემებს, საქართველო თურქეთის შემდეგ რეიტინგით მეორე ექსპორტიორი ქვეყანაა მსოფლიოში, რაც ნიშნავს, რომ თხილის წარმოებისა და

ექსპორტის კუთხით საქართველოს მსოფლიო ბაზარზე დიდი პერსპექტივები აქვს [4].

სიტუაციის უკეთ გასაანალიზებლად გადავხედოთ 2009-2014 წლების ქართული თხილის ექსპორტის დინამიკას.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური [1]

როგორც გრაფიკიდან ჩანს, 2009 წლიდან 2012-მდე თხილის ექსპორტის ღირებულება იზრდებოდა, 2012-ში კი შემცირდა, გამომდინარე იქიდან, რომ 2012 წელს თხილის წარმოებამ 21%-ით იკლო და შეადგინა 79 მილიონი დოლარი, შემდგომ კი 2013-2014 წლებში კვლავ გაიზარდა. აღსანიშნავია, რომ 2013 წელს საქართველოდან ექსპორტირებული თხილის ღირებულება 99-ით გაიზარდა, რამაც ექსპორტის ღირებულების თითქმის გაორმაგება გამოიწვია და 161 მილიონ დოლარს მიაღწია. მსგავსი დინამიკა აღინიშნებოდა თხილის მოცულობის მხრივაც, თუმცა, საინტერესოა, რომ 2014 წელს ექსპორტირებული თხილის მოცულობა შემცირდა, მაგრამ ექსპორტის ღირებულებამ იმატა, რაც ნათლად მიუთითებს ექსპორტირებული თხილის ფასის ზრდაზე [1].

საქართველოდან ნაჭყუჭყაცილი თხილის ექსპორტი სუფთა ექსპორტის კატეგორიას მიეკუთვნება და მისი რეექსპორტის კომპონენტი უმნიშვნელოა. რეექსპორტის ყველაზე მაღალი დონე 2013 წელს 545 000 დოლარი დაფიქსირდა, მანამდე კი, 2012 წლისათვის 66 000 დოლარს შეადგენდა. აღსანიშნავია, რომ საქართველო მსოფლიოში ნაჭყუჭყაცილი თხილის ექსპორტის მიხედვით, 2013 წლისათვის თურქეთის შემდეგ მეორე ადგილს იკავებდა, მან მსოფლიო ექსპორტის 10.8%-ს მიაღწია, რაც იმ დროისთვის ქართული თხილის ექსპორტის ისტორიულ მაქსიმუმს შეადგენდა.

2014 წელს თხილის მსოფლიო ფასი საგრძნობლად გაიზარდა. მართალია საქართველო თხილის ექსპორტიორ ქვეყანათა შორის მეორე ადგილზეა, მიუხედავად ამისა, მცირე საბაზრო წილის გამო ვერ ახდენს გავლენას თხილის საბაზრო ფასის ფორმირებაზე. თხილის ფასს თურქეთი განსაზღვრავს და ეს არც არის გასაკვირი, რადგან თურქეთზე თხილის მსოფლიო

ექსპორტის 66% მოდის. ლოგორც აღვნიშნეთ 2014 წელს თხილის ფასი გაიზარდა, რაც განპირობებული იყო თურქეთის კლიმატური პირობებით, კერძოდ, ძლიერი ყინვების გამო თურქეთში 2014 წელს თხილის წარმოება 25 %-ით შემცირდა (თუ კი 2013 წელს თურქეთში თხილის წარმოება 549 000 ტონას შეადგენდა, 2014 წელს მხოლოდ 412 000 ტონა გახლდათ), რამაც ფასის 85%-იანი ზრდა განაპირობა. თურქეთის სტატისტიკის ინსტიტუტის მონაცემებით, 2013 წელს თხილის საშუალო წლიური ფასი 5 ლარი, ხოლო 2014 წელს 9 ლარი იყო, შესაბამისად, თურქული თხილის გაძვირებამ გავლენა იქონია თხილის საბაზრო ფასზე, რის შედეგადაც გაიზარდა ქართული თხილის ფასი და ექსპორტის ღირებულებაც.

საქართველოს ეროვნული სტატისტიკის სამსახურის (საქსტატი) მონაცემებით, 2016 წელს თხილის ექსპორტმა 179.5 მილიონი დოლარი შეადგინა.

გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) მიხედვით თხილის ექსპორტიდან მიღებული შემოსავლები, თხილის ექსპორტის მოცულობა და თხილის ექსპორტის წილი მთლიან ექსპორტში 2013-დან 2016 წლამდე წარმოდგენილია ცხრილზე.

საქართველოს თხილის გადამამუშავებელთა და ექსპორტიორთა გაგეობის თავმჯდომარე – ალექსანდრე მონერელიამ გააკეთა კომენტარი ქართული თხილის კონკურენტუნარიანობისა და მსოფლიო ბაზარზე მისი ფასის განმსაზღვრელი მიზეზების შესახებ. მისი თქმით, თხილის ფასს რაოდენობა და ხარისხი განსაზღვრავს. თურქეთი წელიწადში საშუალოდ 600 000 ტონა თხილს აწარმოებს, საქართველო კი – 60 000 ტონას. ლოგორც უკვე აღვნიშნეთ, თურქეთი მსოფლიო ბაზარისთვის თხილის ყველაზე მსხვილი მიმწოდებელია და ცხადია, რომ ფასს სწორედ ის განსაზღვრავს. მაშინ, როცა თხილის ბიზნესი საქართველოში განვითარების ეტაპზეა, თურქეთში ის უკვე მრავალი წელია არსებობს, განვითარებულია მსხვილი ფერმერული მეურნეობები. ფერმერებს აქვთ მეტი ცოდნა და გამოცდილება, იმის შესახებ, თუ როგორ მოუარონ თხილს უკეთ, რაც მოსავლის ხარისხს ზრდის და თურქეთის თხილის ბაზრის სტაბილურობას განაპირობებს. საქართველოში კი მსხვილი ფერმერული მეურნეობები ძალიან ცოტაა, გლეხებს არ აქვთ არც საკმარისი ფინანსური საშუალება და არც სათანადო ცოდნა, რომ თხილის წარგავებს კარგად მოუარონ. ძირითადი პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ უმ-

რავლესობა მათგანი თხილს კარგად არ ამრობს, რადგან ნედლი თხილი უფრო მძიმეა, გაშრობისას წონის დაახლოებით 7-8% აკლდება და ჰგონიათ, რომ ამ გზით მეტ მოგებას ნახავენ. თუმცა არ ითვალისწინებენ იმ ფაქტს, რომ გამოუმშრალ თხილს ხარისხი ეკარგება და შემდეგ კარგი პროდუქტის მიღება რთულია. ფერმერები ვიწრო ხედვით მოქმედებენ და არ ფიქრობენ გრძელვადიანი და სტაბილური ურთიერთობების დამყარებაზე მიმწოდებლებთან. მაშასადამე, აუცილებელია, ფერმერების ცოდნის ამაღლება ხარისხის გასაუმჯობესებლად და კონკურენტუნარიანობის მოსაპოვებლად.

აღსანიშნავია კიდევ ერთი, მნიშვნელოვანი და საინტერესო ასპექტი, თუ რა განაპირობებს ქართული და თურქული თხილის ფასებს შორის სხვაობას. ამ თემასთან დაკავშირებით კომენტარი ერთ-ერთმა მსხვილმა ფერმერმა – დავით ჯიქიამ გააკეთა (მას ზუგდიდის რაიონში დაახლოებით 100 ჰექტარზე მოჰყავს თხილი). მისი განმარტებით, ქართულ და თურქულ თხილს შორის ფასის სხვაობას მათი განსხვავებული გამოსავლიანობა განაპირობებს. ქართული თხილის გამოსავლიანობა საშუალოდ 38-39%-ია, თურქულისა კი – 50%, რაც ნიშნავს, რომ 1 კილო გაუტეხავი ქართული თხილიდან 390 გრამ გასაყიდად ვარგის პროდუქტს მივიღებთ, ხოლო თურქულის შემთხვევაში – 500 გრამს [5]. ეს ფაქტორი დიდ როლს თამაშობს ფასების ობიექტური შედარებისას. ერთიანი ფასის პირობებში თურქული ქარხანა 28%-ით მეტ პროდუქტს მიიღებს თხილისგან, ვიდრე ქართული. ამგვარად, სანამ გამოსავლიანობის ეს სხვაობა იარსებებს, 1 კილო გაუტეხავი თურქული თხილი ყოველთვის უფრო მეტი ეღირება, ვიდრე ქართული თხილი. ამასთანავე, უნდა მოხდეს თხილის გულის შიდა სიდამპლის მაჩვენებლის გათვალისწინება. ზეპროპელი საკონდიტრო და საცალო კლიენტებისთვის ეს მაჩვენებელი 2%-ზე ნაკლები უნდა იყოს. ქართული თხილის შემთხვევაში კი, სამწუხაროდ, ეს მაჩვენებელი საშუალოდ 3%-ია, რაც ნაწილობრივ კლიმატით, ნაწილობრივ კი არასწორი შრობის და შენახვის პირობებით არის განპირობებული. არსებობს მესამე ფაქტორიც: თურქული თხილი თითქმის იდეალურად მრგვალია, ქართული კი შედარებით მოგრძოა და ოდნავ შეჭმუნული ზედაპირი აქვს. მომხმარებელი ამ დეტალსაც აქცევს ყურადღებას და ამის გამო ქართულ თხილში შედარებით ნაკლებს იხდის. ჩარდა ამისა, ამ ფაქტორებს ემატება წარმოების, შეფუთვის, ტრანსპორტირების ხარჯები და აქედან გამომდინ-

ცხრილი

2013			2014			2015			2016		
თ	V	%	თ	V	%	თ	V	%	თ	V	%
166.7	30.2	5.7	183.4	19.9	6.4	176.6	19.4	8	179.5	27.1	8.5

თხილის ექსპორტის მოცულობა და მისი წილი მთლიან ექსპორტში [2]; T – თხილის ექსპორტიდან მიღებული შემოსავლები (მლნ. აშშ. დოლარი); V – თხილის ექსპორტის მოცულობა (ათასი ტონა); % – თხილის ექსპორტის წილი მთლიან ექსპორტში

არე მოგება ერთ კილოგრამ თხილზე გრანდიოზული ნამდვილად აღარ გამოდის.

ქართული თხილის ექსპორტიორებს წინ კიდევ ახალი გამოწვევა ელოდებათ. გასული სამი წლის განმავლობაში ევროკავშირში თხილის გულზე მოთხოვნა შემცირდა. ევროპული კომპანიები თხილის გულის ყიდვის და შემდეგ მისი გადამუშავების სანაცვლოდ პირდაპირ თხილის მზა პროდუქტებს – მოხალული, კანგაცლილი, დაქუცმაცებული თხილის, ნედლი და მოხალული თხილის ფქვილსა და თხილის პასტას ყიდულობენ. იმისათვის, რომ ევროპაში თხილის პროდუქტის გატანა მოხდეს, ქართველმა ექსპორტიორებმა ევროკავშირის ბაზრის შესაბამისი სტანდარტები უნდა დააკმაყოფილონ და ლაბორატორიული შემოწმების სისტემა უნდა გაიარონ. შამნუხაროდ, საქართველოში ევროკავშირის სტანდარტების შესაბამისი ლაბორატორია ჯერჯერობით არ არსებობს.

თუ როგორი იქნება ქართული თხილის მომავალი ამის პროგნოზირება რთულია, თუმცა აღსანიშნავია, რომ დარგს ნამდვილად აქვს პერსპექტივა. იმისათვის, რომ ქართულმა თხილმა მონინავე პოზიციები დაიკავოს მსოფლიო ბაზარზე აუცილებელია:

- გაიზარდოს ქართული თხილის წარმოება და ცნობადობა (მართალია. ქართული თხილის გასაღების ძირითადი ბაზარი ევროკავშირია, მაგრამ მისი ცნობადობა მსოფლიო ბაზარზე არც ისე მაღალია),
- ქართული თხილი უნდა აკმაყოფილებდეს ევროპის ბაზარზე მკაცრად განერილ სტანდარტებს,
- უნდა გაღრმავდეს ფერმერების ცოდნა,
- უნდა მოიძებნოს თხილის გასაღების სტაბილური არხები, რაც თავისთავად გაზრდის მის ცნობადობას,
- უნდა მოხდეს საექსპორტო ბაზრების დივერსიფიკაცია და გაიზარდოს ექსპორტი,

- მოხდეს კონკურენტუნარიანი საექსპორტო ფასის მოპოვება,
- მთავრობამ ყურადღება უნდა მიაქციოს დარგის მდგრად განვითარებას,
- ქართულმა კომპანიებმა უნდა ჩაატარონ მიზანმიმართული და თანმიმდევრული მარკეტინგული კამპანია, რომლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია
- საერთაშორისოგამოფენებში მონაწილეობა და საქმიანი ურთიერთობები გრძელვადიანი თანამშრომლობის პერსპექტივით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, საქართველოს სოფლის მეურნეობა 2016, თბილისი 2017
2. <http://factcheck.ge/> ქართული თხილის ფასის მკვეთრი ვარდნის გამომწვევი მიზეზები, თბილისი 2017
3. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, მენარმეობა საქართველოში 2015, თბილისი 2016
4. თათული დუშუაშვილი, ქართული თხილის ბაზრის ანალიზი, თბილისი 2015
5. გენადი სართანია, როგორ დგინდება თხილის ფასი და რა მოგებაზე მუშაობენ თხილის გადამამუშავებელი საწარმოები, თბილისი 2015
6. ნათია კეკენაძე, ქართული თხილი მსოფლიო ბაზარზე — 2015-2020 წლების პროგნოზები, თბილისი 2014
7. www.forbes.ge